

تجزیه و تحلیل پارامترهای موثر بر کیفیت فضاهای شهری با تاکید بر توسعه ی پایدار شهری (محدودده مورد مطالعه : منطقه ۱ شیراز)

۱- حامد کشت کار^۱

۱- کارشناس مهندسی تکنولوژی برق و قدرت

چکیده

از آغاز دهه ۱۹۶۰ بسیاری از صاحب نظران حوزه معماری و شهرسازی از افت در عرصه های عمومی و حتی مرگ فضاهای جمعی سخن گفته اند و علت آن را افت دائم کیفیت در فضاهای شهری بر شمرده اند. اخیراً کیفیت فضاهای عمومی به طور فزاینده ای به صورت یک عنوان پژوهشی مهم در رشته های گوناگون توسعه شهری مطرح می شود. در قرن اخیر ورود ماشین به فضاهای شهری و افزایش آلودگی ها، رویکردی به نام توسعه پایدار را مطرح کرده که بر احیای مجدد محلات و فضاهای محلی تاکید دارد و توجه به عناصر و کیفیت های این فضاها را از مسائل مهم در ایجاد پویایی و سرزندگی شهر می داند. پژوهش حاضر با هدف بررسی شاخص های کیفیت فضاهای شهری با تاکید بر توسعه ی پایدار شهری در منطقه ۱ شیراز انجام شد. روش پژوهش از نوع کاربردی - همبستگی بود. جامعه آماری، کلیه ساکنین منطقه ۱ شیراز تشکیل می دادند که از بین جامعه ۳۸۴ نفر به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. برای جمع آوری داده ها، از پرسشنامه محقق بر اساس شاخص های کیفیت فضاهای شهری در جهت توسعه ی پایدار شهری ساخته و با توجه به نگرش ساکنین محله به این مقوله انجام شد. پایایی پرسشنامه ها با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ مورد تایید قرار گرفت. در تحلیل آماری از آزمون کولموگروف اسمیرنوف و ضریب همبستگی پیرسون استفاده گردید. نتایج حاصل از تحلیل داده ها نشان داد که بر طبق فرضیه اول بین عوامل اجتماعی، روحی و روانی در فضاهای شهر با توسعه پایداری شهری، سطح معناداری ۰/۰۰۱ به دست آمد و لذا رابطه معناداری وجود دارد. بر طبق فرضیه دوم بین عوامل محیطی در فضاهای شهر در فضاهای شهر با توسعه پایداری شهری، سطح معناداری ۰/۰۰۳ به دست آمد و لذا رابطه معناداری وجود دارد. بر طبق فرضیه سوم بین عوامل اقتصادی در فضاهای شهر با توسعه پایداری شهری، سطح معناداری ۰/۰۰۲ به دست آمد و لذا رابطه معناداری وجود دارد. بر طبق فرضیه چهارم بین تعاملات اجتماعی در فضاهای شهر با توسعه پایداری شهری، سطح معناداری ۰/۰۰۳ به دست آمد و لذا رابطه معناداری وجود دارد. بنابراین فرضیات پژوهش اثبات گردید.

واژه های کلیدی: شاخص های کیفیت، فضاهای شهری، توسعه ی پایدار شهری، شهر شیراز، منطقه ۱ شیراز.

¹ - hamedkeshkar74@gmail.com

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

۱- مقدمه

فضاهای شهری در طول تاریخ نقش مهمی در زندگی اجتماعی - اقتصادی ساکنان داشته و به عنوان مرکز ارتباط و تحول در شهرها عمل کرده است. در دوران مدرن، با تغییرات عمیقی که در تمامی ابعاد زندگی و سکونت رخ داده، بخش عمده فضاهای شهری به مکان های سودا زده تبدیل شده و تحت تأثیر نیروهای بازار در خدمت منافع جریان های محدود قرار گرفته است. در واقع، عقلانی سازی که از ثمرات دوره روشنگری است، به عقلانیت روش ها، ابزار و فن آوری محدود شد. انعکاس این عقلانیت یک سویه یا «عقلانیت ابزاری»، و نمود آن را می توان در دیالکتیک انسان، جامعه و طبیعت جستجو کرد که نتیجه آن، تلاش انسان برای غلبه بر طبیعت و وارد کردن خسارت های فراوان به آن است؛ نگرانی هایی که الگوی توسعه پایدار، امروزه از آن سخن می گوید.

بافت شهرها همواره تحت تأثیر نیروها و مؤلفه های گوناگونی همچون نیروهای طبیعی مثل آب، توپوگرافی زمین، باد، فن آوری ساخت یا نیروهای اقتصادی و جریان های سرمایه، نیروهای سیاسی و جریان های قدرت، نیروهای اجتماعی یا نهادهای مدنی بوده است. بر همین اساس، فضاهای شهری نیز نمودی از زندگی و شرایط اجتماعی - اقتصادی ساکنین آن بوده است. فضاهای شهری عصر مدرن مانند فضاهای شهری پیش مدرن نشان گر زندگی همان دوره یعنی دوره سرعت و ماشین، تسلط نیروهای اقتصادی بر امور و نشان دهنده استثمار طبیعت و بحران های اجتماعی است. اگر فضاهای شهری بخواهند یک فضای پایدار باشد که در ابعاد اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی جامعه نقش ایفا کنند، می بایست اندیشه غالب زمانه نیز در این جهت باشد، چراکه فضای شهری، محصول زمانه خویش بوده و در همین راستا، ساختارهای ذهنی و عقلانی جامعه می تواند اساس شکل گیری و تسلط گفتمان پایداری را فراهم سازد. یکی از چالش هایی که امروزه توسعه پایدار با آن روبرو است، تقلیل این بحث به تغییرات فن آورانه برای استفاده از انرژی های بومی یا تغییرات سطحی امثال آن است که خود زمینه ناکارآمدی توسعه پایدار را فراهم آورده است (Hillier, ۲۰۲۲).

ریشه های شکل گیری «توسعه» به سخنرانی مشهور ترومن رییس جمهور آمریکا در سال ۱۹۴۹ برمی گردد. به لحاظ تاریخی چندین عامل همسو موجب شد تا توسعه به عنوان پروژه جهانی مطرح شود. یکی بازسازی های پس از جنگ جهانی دوم و دیگری، جنگ جهانی دوم و گفتمان آزادی خواهی و دموکراسی آن در برابر فاشیسم بود که توجیه فکری برای استعمار را تضعیف می کرد (Wironen, 2017, 11).

همزمان با از بین رفتن نظام سلطه استعمار، کشورها وارد معادلات جهانی شدند و به رقابت با یکدیگر در لوای تلاش برای توسعه پرداختند.

در شرایط امروزی که عقلانیت ابزاری مدرن و نگاه کثرت گرا به مفهوم توسعه، موجب صدمات اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی فراوانی شده، لزوم توسعه پایدار شهرها روز به روز اهمیت بیشتری پیدا می کند (WCED, 2017, 43).

۲- فرضیه پژوهش

به نظر می رسد عوامل اجتماعی، روحی و روانی در فضاهای شهر بر توسعه پایداری شهری تاثیر دارد. به نظر می رسد عوامل محیطی در فضاهای شهر بر توسعه پایداری شهری تاثیر دارد. به نظر می رسد عوامل اقتصادی در فضاهای شهر بر توسعه پایداری شهری تاثیر دارد. به نظر می رسد تعاملات اجتماعی در فضاهای شهر بر توسعه پایداری شهری تاثیر دارد.

۳_ روش حل مساله

به منظور انجام پژوهش پیرامون موضوع موردنظر از روش های توصیفی، تحلیل تجربی، آماری و ... به صورت توأمان استفاده شده است. روش گردآوری داده ها در این پژوهش به شرح زیر می باشد:

الف) روش های کتابخانه ای و اسنادی: جمع آوری کلیه اسناد و مدارک مربوط به شهر شیراز، طرح های فرداست و پروژه های مرتبط.

ب) روش های میدانی: به منظور مطالعه و شناخت صحیح وضعیت موجود منطقه ۱ شیراز و تهیه نقشه کاربری ها، بازدید محلی و برداشت میدانی مورد استفاده قرار می گیرد.

ج) پرسش نامه: پرسشنامه مجموعه ای از سئوالات می باشد که توسط مردم پر می شود. این سئوالات هماهنگ با اهداف مطالعه می باشد به نحوی که محقق آگاه شود. سئوالات باید طوری طراحی شوند که برای مردم عادی، واضح و گویا باشد به نحوی که مردم تفسیر اشتباه و غلط نسبت به سئوالات نداشته باشند.

ابزارهای مورد استفاده برای گردآوری داده ها از دو پرسشنامه محقق ساخته شاخص های کیفیت فضاهای شهری (عوامل اجتماعی، اقتصادی، محیطی و تعاملات اجتماعی) و توسعه پایدار شهری می باشد.

روش تجزیه و تحلیل در این پژوهش به این صورت است که ابتدا با استفاده از برداشت های میدانی به ساخت وضع موجود فضای سبز و جمع آوری اطلاعات و داده های اولیه پرداخته و سپس در مرحله طرح مباحث نظری و اصول و مبانی کیفیت فضاهای سبز و توسعه پایدار از مطالعات کتابخانه ای بهره مند شده ایم و در نهایت جهت استخراج اطلاعات و سپس تحلیل و برنامه ریزی از نرم افزاری آماری نظیر SPSS نسخه ۲۸ استفاده خواهد شد.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

۴- مبانی نظری

۴-۱- مفهوم کیفیت

کیفیت مفهومی دو وجهی است، یعنی مفهومی است روشن و واضح ولی در عین حال چند پهلو که در تمامی دانش ها و زمینه های مرتبط با زندگی انسان به کار رفته و مورد استفاده قرار گرفته شده است. کیفیت در حالت عادی و به معنای کاملا واضح، برای وصف درجه ی کمال اشیا و پدیده ها به کار برده می شود (گلکار، ۱۳۹۰، ۶۵). مجموعه خصوصیات یا صفات مشخص که باعث متمایز کردن یک شیء از اشیای دیگر شده، ما را قادر می سازد که در مورد برتری، مشابهت یا فروتر چیزی در مقایسه با چیزی دیگر قضاوت و حکم نماییم و از نظر زیباشناختی در مورد زیبا یا زشت بودن، خوب یا بد بودن، و از نظر عملکردی در مورد بهتر یا بدتر بودن و کارآمد یا ناکارآمد بودن آن قضاوت نماییم.

مفهوم کیفیت مفهومی است نسبی، که واجد معنایی فراتر از معنای بدیهی و معمول آن است. در واقع منظور از کیفیت از طرفی خاصیت ها و ویژگی های اصلی یک چیز است، از طرف دیگر کیفیت، کلیت و سیستمی از جزء کیفیت هایی است که یک چیز را به وجود آورده اند. (پاکزاد، 1400، ۷۸). به طور خلاصه، می توان گفت کیفیت به آن ویژگی مشخص یک چیز یا پدیده اطلاق می شود که تاثیر عاطفی و عقلانی خاصی بر انسان می گذارد (پاکزاد، 1400، ۱۰۰).

۴-۲- فضای شهری

فضایی است که به همه مردم اجازه میدهد که به آنان دسترسی داشته باشند و در این فضا فرصت آن وجود دارد که برخی مرزهای اجتماعی شکسته شوند و برخوردهایی از پیش تدوین نیافته به وقوع به پیوندند و افراد در یک محیط اجتماعی جدید با هم اختلاط یابند (Lynch, 2022, p. ۱۰). برای تبیین مفهوم فضای شهری، ناگزیریم که فضاهای میان ساختمان ها و به طور کلی فضاهای بیرونی را به مانند فضای شهری قلمداد کنیم (Karier, 2019, p. ۱۵۰). فضای شهری صرفا به طور بیرونی یا درونی قابل تمایز نیست. در عوض، از دیدگاه طراحی شهری، بهتر است تمایز بین چهار گونه فضای بیرونی وجود داشته باشد که از لحاظ دسترسی عبارتند از: فضای عمومی، نیمه عمومی، نیمه خصوصی، خصوصی (Biddulph, 2017, p. ۴۳). فضاهای شهری بخشی از فضاهای باز و عمومی شهرها هستند که به نوعی متبلور ماهیت زندگی جمعی می باشند، یعنی جایی که شهروندان در آن حضور دارند (Pakzad, 2016, p. ۸۱). فضاهای شهری فضاهایی هستند که افراد و گروه های مختلف اجتماعی در آن سهیم اند، این فضاها محل تبادل افکار و اطلاعات و مکانی برای شکل گیری شبکه های اجتماعی هستند. چنین فضاهایی بیش از آنکه یک فضا باشند یک تجربه اند. (هاجر و دیگران، 2021). که نتیجه چنین تعامل و تجاربی در میان افراد و گروه های مختلف، دریافت حس هویت جمعی، احترام به خود، ارتقاء مهارت های جمعی و مشارکت اجتماعی

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

خواهد بود. چنین تعبیر و تفسیری از فضاهای عمومی در رابطه با حباب اجتماعی انسان ها از ارسطو تا کنون همواره مورد توجه شهرسازان و نظریه پردازان شهری بوده و هست (داگلاس، ۲۰۱۳).

۴-۳- فضای شهری و توسعه پایدار

ریشه های شکل گیری «توسعه» به سخنرانی مشهور ترومن رییس جمهور آمریکا در سال ۱۹۴۹ برمی گردد. به لحاظ تاریخی چندین عامل همسو موجب شد تا توسعه به عنوان پروژه جهانی مطرح شود. یکی بازسازی های پس از جنگ جهانی دوم و دیگری، جنگ جهانی دوم و گفتمان آزادی خواهی و دموکراسی آن در برابر فاشیسم بود که توجیه فکری برای استعمار را تضعیف می کرد (Winonen, ۲۰۱۷:۱۱). همزمان با از بین رفتن نظام سلطه استعمار، کشورها وارد معادلات جهانی شدند و به رقابت با یکدیگر در لوای تلاش برای توسعه پرداختند.

در شرایط امروزی که عقلانیت ابزاری مدرن و نگاه کثرت گرا به مفهوم توسعه، موجب صدمات اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی فراوانی شده، لزوم توسعه پایدار شهرها روز به روز اهمیت بیشتری پیدا می کند. در مورد اهداف و مؤلفه های توسعه پایدار سخن بسیار رفته است. تعریف ارایه شده در گزارش برانتلند، به نوعی همه جانبه تمام مفاهیم توسعه پایدار را پوشش می دهد: «توسعه ای که نیازهای امروز را بدون از دست دادن توانایی پاسخگویی به نیازهای نسل آینده ممکن می سازد» (۴۳: WCED, ۲۰۱۷). به اعتقاد برخی، این تعریف از توسعه پایدار در بردارنده ابهامی است که منجر به چالش و کج فهمی در توسعه پایدار شده است (Wironen, ۲۰۱۷: ۴۳).

۵- محدوده پژوهش

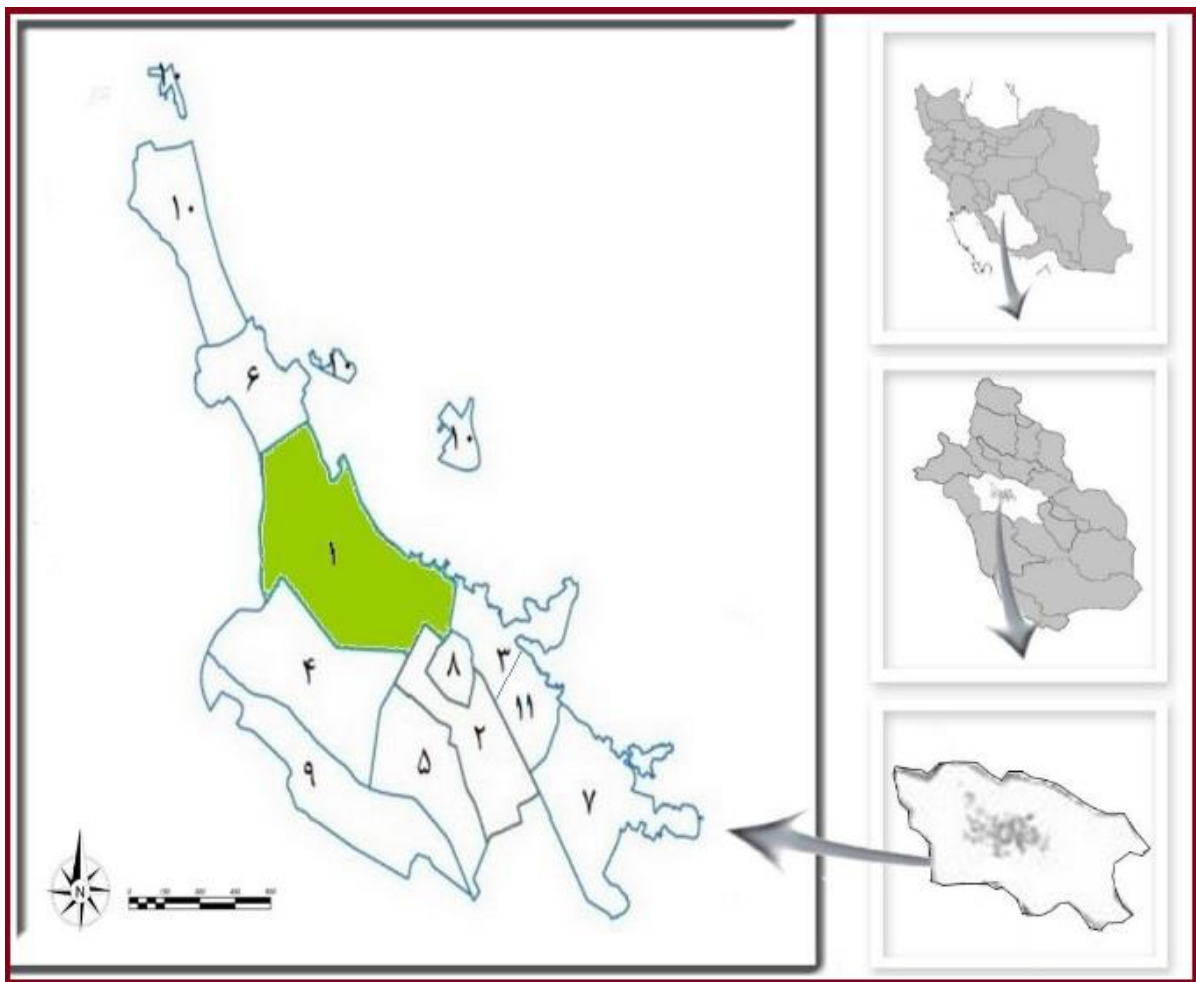
منطقه یک شهرداری به عنوان یکی از بزرگترین مناطق شهرداری، بخش عمده ای از شمال مرکز و شمال غرب شیراز را در بر می گیرد. این منطقه با مساحت ۴۰۷۰ هکتار از شمال به محدوده خدماتی طرح تفصیلی از شرق به خیابان حر، خیابان سعدی و قسمتی از خیابان زند و مشیر فاطمی تا باسکول، نادر، از جنوب به خیابان آهنگ و بولوار پاسداران، چهار راه گاز فلکه معلم و همت جنوبی تا تقاطع کمربندی و از غرب به مرز باغ های جیل دراک تا فلکه احسان و محور شمس معالی آباد منتهی می گردد.

۵-۱- وضعیت کاربری زمین در شهرداری منطقه یک

به طور کلی بررسی ها نشان می دهد که :

اختلاط میان کاربری مسکونی با باغات داخل بافت نوع خاصی از سکونت تحت عنوان باغ مسکونی را به وجود آورده است که

به طور کلی الگوی استقرار آن دارای تمرکز ویژه در اطراف باغات قصر دشت است. گرایش به سکونت در سال های گذشته بیشتر شامل بخش غربی و توسعه جدید بوده ولی در چند ساله اخیر تقاضاهای افزایش تراکم در محدوده شرقی منطقه اطراف ستارخان و قدوسی نمود بیشتری داشته است. باغات و فضای سبز خصوصی دارای توزیع فضایی ویژه ای در میان یافت های مسکونی و نیز جداره محورهای منطقه است که به همراه باغات قصر دشت نقش عمده ای در تلطیف هوا دارند. ارتفاعات داخل محدوده قانونی شهر علاوه بر اینکه تأثیر ویژه ای در سیما و منظر منطقه ایجاد نموده و امکان مناسبی برای طراحی محدوده های گردشگری ایجاد نموده است. سطح کل رودخانه ارتفاعات و باغات قصر دشت در منطقه یک به ترتیب معادل ۱۵ ، ۳۹۱ و ۱۰۲۷ هکتار است. بنابراین سطح کل منطقه یک ۴۶۳۱ هکتار می باشد .

شکل ۱: موقعیت محدوده مورد مطالعه

۶_ آمار استنباطی

فرضیه اول: به نظر می رسد عوامل اجتماعی، روحی و روانی در فضاهای شهر بر توسعه پایداری شهری تاثیر دارد.

جدول ۱: آزمون کولموگروف اسمیرنوف برای بررسی نرمال بودن داده‌ها

متغیر	میانگین	انحراف استاندارد	Z کولموگروف اسمیرنوف	p
عوامل اجتماعی، روحی و روانی در فضاهای شهر	۳/۶۱	۰/۷۹	۰/۷۹۸	۰/۵۶۰
توسعه پایداری شهری	۳/۳۸	۰/۵۵	۰/۶۶۳	۰/۴۷۳

آزمون کولموگروف اسمیرنوف برای نمره متغیرهای مورد بررسی معنادار می‌باشد. بنابراین داده‌ها دارای توزیع نرمالی است و می‌توان از تحلیل‌های پارامتریک برای آن استفاده کرد.

جدول ۲: ضریب همبستگی بین عوامل اجتماعی، روحی و روانی

در فضاهای شهر بر توسعه پایداری شهری

متغیر ملاک	متغیر پیش‌بین	توسعه پایداری شهری
عوامل اجتماعی، روحی و روانی در فضاهای شهر	ضریب همبستگی	۰/۳۴**
	سطح معناداری	۰/۰۰۱
	تعداد	۳۸۴
ضریب همبستگی ضریب تعیین		$R=۰/۳۴۴$ $R^2=۰/۱۱۳$

بر اساس اطلاعات جدول (۲) بین عوامل اجتماعی، روحی و روانی در فضاهای شهر با توسعه پایداری شهری در سطح ۰/۰۰۱ رابطه معناداری وجود دارد، زیرا سطح معناداری کوچک‌تر از ۰/۰۵ می‌باشد. همچنین مقدار این رابطه برای متغیرها به ترتیب برابر با ۰/۳۴ می‌باشد. بنابراین هر چه میزان عوامل اجتماعی، روحی و روانی در فضاهای شهر مثبت تر باشد، میزان توسعه پایداری شهری هم افزایش می‌یابد.

فرضیه دوم: به نظر می رسد عوامل محیطی در فضاهای شهر بر توسعه پایداری شهری تاثیر دارد.

جدول ۳: آزمون کولموگروف اسمیرنوف برای بررسی نرمال بودن داده‌ها

متغیر	میانگین	انحراف استاندارد	Z کولموگروف اسمیرنوف	p
عوامل محیطی در فضاهای شهر	۳/۶۶	۰/۸۴	۰/۷۹۷	۰/۵۶۵
توسعه پایداری شهری	۳/۴۳	۰/۶۰	۰/۶۶۸	۰/۴۷۸

آزمون کولموگروف اسمیرنوف برای نمره متغیرهای مورد بررسی معنادار می باشد. بنابراین داده‌ها دارای توزیع نرمالی است و می توان از تحلیل‌های پارامتریک برای آن استفاده کرد.

جدول ۴: ضریب همبستگی بین عوامل اجتماعی، روحی و روانی

در فضاهای شهر بر توسعه پایداری شهری

متغیر ملاک	متغیر پیش‌بین	توسعه پایداری شهری
عوامل محیطی در فضاهای شهر	ضریب همبستگی	۰/۳۹**
	سطح معناداری	۰/۰۰۳
	تعداد	۳۸۴
ضریب همبستگی ضریب تعیین		R=۰/۳۹۴ R ² =۰/۱۱۵

بر اساس اطلاعات جدول (۴) بین عوامل محیطی در فضاهای شهر در فضاهای شهر با توسعه پایداری شهری در سطح ۰/۰۰۳ رابطه معناداری وجود دارد، زیرا سطح معناداری کوچک‌تر از ۰/۰۵ می باشد. همچنین مقدار این رابطه برای متغیرها به ترتیب برابر با ۰/۳۹ می باشد. بنابراین هر چه میزان عوامل محیطی در فضاهای شهر در فضاهای شهر مثبت تر باشد، میزان توسعه پایداری شهری هم افزایش می یابد.

فرضیه سوم: به نظر می رسد عوامل اقتصادی در فضاهای شهر بر توسعه پایداری شهری تاثیر دارد.

جدول ۵: آزمون کولموگروف اسمیرنوف برای بررسی نرمال بودن داده‌ها

متغیر	میانگین	انحراف استاندارد	Z کولموگروف اسمیرنوف	p
عوامل اقتصادی در فضاهای شهر	۳/۵۲	۰/۷۰	۰/۷۸۹	۰/۵۵۱
توسعه پایداری شهری	۳/۰۵	۰/۷۷	۰/۷۹	۰/۴۴

آزمون کولموگروف اسمیرنوف عوامل اقتصادی در فضاهای شهر معنادار می باشد. بنابراین داده‌ها دارای توزیع نرمالی است و می توان از تحلیل‌های پارامتریک برای آن استفاده کرد.

جدول ۶: ضریب همبستگی بین عوامل اقتصادی در فضاهای شهر و توسعه پایداری شهری

متغیر ملاک	متغیر پیش‌بین	ضریب همبستگی
عوامل اقتصادی در فضاهای شهر	ضریب همبستگی	۰/۲۴**
	سطح معناداری	۰/۰۰۲
	تعداد	۳۸۴
ضریب همبستگی ضریب تعیین		$R=0/244$ $R^2=0/116$

بر اساس اطلاعات جدول (۶) بین عوامل اقتصادی در فضاهای شهر با توسعه پایداری شهری سطح ۰/۰۰۲ رابطه معناداری وجود دارد، زیرا سطح معناداری کوچک‌تر از ۰/۰۵ می‌باشد. همچنین مقدار این رابطه برای متغیرها به ترتیب برابر با ۰/۲۴ می‌باشد. بنابراین هر چه عوامل اقتصادی در فضاهای شهر بالاتر باشد، توسعه پایداری شهری افزایش بیشتری دارد.

فرضیه چهارم: به نظر می رسد تعاملات اجتماعی در فضاهای شهر بر توسعه پایداری شهری تاثیر دارد.

جدول (۷): آزمون کولموگروف اسمیرنوف برای بررسی نرمال بودن داده‌ها

متغیر	میانگین	انحراف استاندارد	Z کولموگروف اسمیرنوف	p
تعاملات اجتماعی در فضاهای شهر	۳/۳۱	۰/۷۸	۰/۶۷۸	۰/۴۳۴
توسعه پایداری شهری	۲/۶۱	۰/۷۴	۰/۷۹	۰/۹۲

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

آزمون کولموگروف اسمیرنوف برای نمره تعاملات اجتماعی در فضاهای شهر معنادار می باشد و بنابراین داده‌ها دارای توزیع نرمالی است و می توان از تحلیل‌های پارامتریک برای آن استفاده کرد.

جدول ۸: ضریب همبستگی بین تعاملات اجتماعی در فضاهای شهر بر توسعه پایداری شهری

توسعه پایداری شهری	متغیر ممالک متغیر پیش‌بین	
۰/۳۲**	ضریب همبستگی	تعاملات اجتماعی در فضاهای شهر
۰/۰۰۳	سطح معناداری	
۳۸۴	تعداد	
$R=0.325$ $R^2=0.221$	ضریب همبستگی ضریب تعیین	

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

بر اساس اطلاعات جدول (۸) بین تعاملات اجتماعی در فضاهای شهر با توسعه پایداری شهری در سطح ۰/۰۰۳/۰ رابطه معناداری وجود دارد، زیرا سطح معناداری کوچکتر از ۰/۰۵ می‌باشد. همچنین مقدار این رابطه برای متغیرها به ترتیب برابر با ۰/۳۲ می‌باشد. بنابراین هر چه تعاملات اجتماعی در فضاهای شهر بیشتر باشد، میزان توسعه پایداری شهری نیز افزایش می‌یابد.

۷_ نتیجه گیری کلی

اهبرد احداث شهرهای جدید با هدف تمرکززدایی از مادر - شهرها از دهه ۱۳۶۰ در ایران، دنبال پیدایش مسائل اجتماعی، روحی روانی، محیطی، اقتصادی، در کلان شهرها و در نتیجه افت کیفیت زندگی در این سکونتگاه‌ها به دلیل تراکم بیش از حد جمعیت و فعالیت، انتخاب شد. پس از آن شهرهای جدید در حوزه شهرهای بزرگ کشور مکان یابی و از طریق وزارت مسکن و شهرسازی (سابق) امور مربوطه در قالب شرکت عمران شهرهای جدید دنبال شده است. در چارچوب اهداف احداث این شهرها، ایجاد محیط زندگی مطلوب برای ساکنان آن نیز لحاظ شده که از جمله مولفه های آن، ایجاد فضاهای عمومی شهری با کیفیت است. فضاهای عمومی که با جریان فعالیت های متنوع منجر به شکل گیری و برقراری تعاملات اجتماعی شود. باید توجه داشت فضاهای عمومی شهری آینه زندگی و فعالیت های مردمان هر شهر در هر دوره است. به بیان دیگر رابطه تنگاتنگی میان توسعه فرهنگی، اجتماعی و سیاسی یک شهر و فضاهای عمومی آن وجود دارد. فعالیت های انسانی در عرصه اجتماعی ضامن بقای زندگی جمعی و تقویت حس شهروندی است که به واسطه فضاهای عمومی گسترش و بروز می یابد. چرا که در این فضاهاست که مناسبات چهره به چهره، اجتماعات سیاسی و مراسم و جشن های عمومی رخ می دهد. به واسطه همین جریان هاست که مفاهیمی چون مشارکت شهروندی و جامعه مدنی و در نتیجه حس تعلق به مکان (شهر) تقویت می گردد.

مبحث توسعه پایدار برای شهرها به عنوان مقوله ای اجتناب ناپذیر و با خارج شدن از حوزه بحث علمی صرف، به صورت اخلاق ظاهر شده است. توسعه پایدار به دنبال حفظ منابع برای نسل های آینده است و نحوه ارتباط با طبیعت را قابل تجدیدنظر می داند. بهتر است تفکر و نحوه نگرش نسبت به انسان و طبیعت تغییر پیدا کند بهتر است عقل سوژکتیو را که دارای منطق سلطه و سود است و علت بسیاری از شیء شدگی ها آگاهی کاذب و از دست رفتن معنا و آزادی است کنار گذاشته شود. با کنار گذاشتن خرد ایزاری و جهت گیری انتقادی نسبت به رویکرد آن و یاری گرفتن از عقلانیت ارتباطی می توان هم از فضای شهری، تعریفی مناسب ارائه داد و هم از توسعه پایدار که در اینجا تحت عنوان "پارادایم ارتباط" معرفی شد. مطرح شدن پارادایم ارتباط می تواند فتح بابی در زمینه های مختلف شهری باشد که با مطالعات وسیع تر جنبه های گوناگون آن روشن تر می شود از آنجاکه فضاهای شهری متعلق به عرصه عمومی شهروندان است که بایستی آزادانه در آن حضور به هم رسانند و یکی از دغدغه های توسعه پایدار نیز تعامل با عرصه عمومی است این کنش ارتباطی و پارادایم گفتمانی می تواند برخی از معضلات فکری را پاسخ گوید. در پژوهش حاضر با بهره گیری از نظریات گوناگون مرتبط با کیفیت محیط در طراحی و برنامه ریزی شهری و همچنین مسائل و مشکلات شهرهای جدید در ایران، معیارهای اصلی موثر بر کیفیت فضاهای عمومی شهری برای بررسی چهار فرضیه در منطقه ۱ شیراز انتخاب شدند. پس از جمع آوری داده ها و تحلیل های آماری فرضیات پژوهش تأیید و اهداف کلی یعنی شناسایی مولفه های موثر بر کیفیت محیط در فضاهای عمومی شهری، ارزیابی میزان کیفیت محیط در فضاهای عمومی شهر در منطقه ۱ شیراز و بررسی تاثیر ویژگی های شخصی شهروندان (سن، جنسیت، میزان تحصیلات و وضعیت تاهل) حاصل گردیدند.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

۸- بیان پیشنهادات

- توجه به محیط زیست شهری و فرهنگ سازی مشارکت و همکاری مردم.
- توزیع عادلانه فضاهای عمومی (پارک ها، میدان ها، خیابان ها و پیاده روها) در همه محلات شهر.
- فرهنگ سازی تشکیل شورای محله با رفع مشکلات شهروندان.
- ایجاد مراکز اشتغال زایی و تلاش برای تحولات اقتصادی و رفع مشکل بیکاری و ایجاد فرصت های شغلی جدید، با توجه به وضعیت نامناسب آن در تمامی نواحی شهر.
- ساماندهی وضعیت اماکن مذهبی و دسترسی به آنها در تمامی نواحی شهر.
- ایجاد امکانات بهداشت و درمان و آموزشی و ورزشی و دسترسی به آنها در تمامی نواحی شهر.
- برقراری امنیت اجتماعی در فضاهای عمومی (پارک ها، میدان ها، خیابان ها و پیاده روها).
- ساماندهی ورودی ها، میادین، خیابانها و معابر و فضاهای عمومی در راستای کارایی بهتر و ارتقای کیفیت زندگی.
- توجه و هماهنگی بین فضاهای عمومی شهر (پارک ها، میدان ها، خیابان ها و پیاده روها) با هویت فرهنگی و تاریخی شهروندان.
- ساماندهی وضعیت معابر و پیاده روها از نظر کیفیت (کف سازی و عرض، آسفالت و جدول در تمامی نواحی شهر با اولویت نواحی غیر برخوردار).
- توجه به هویت تاریخی شهر و شرایط فرهنگی و اجتماعی کنونی شهروندان.
- ساماندهی فضاهای تفریحی و فراهم کردن امکانات در آن فضاها و دسترسی در تمامی نواحی شهر.
- توجه و هماهنگی بین فضاهای عمومی شهر پارکها میدانها، خیابانها و پیاده روها) با هویت فرهنگی و تاریخی شهروندان در محدوده مورد مطالعه
- برقراری امنیت اجتماعی در فضاهای عمومی پارک ها میدان ها خیابان ها و پیاده روها)
- فرهنگ سازی تشکیل شورای محله با رفع مشکلات شهروندان در محدوده مورد مطالعه.

۹- منبع

- پاکزاد، ج. (۱۴۰۰)، "راهنمای طراحی فضاهای شهری در ایران". انتشارات شهیدی.
- گلکار، کورش، (۱۳۹۰)، "مولفه های سازنده کیفیت در طراحی شهری"، نشریه صفحه، شماره 32.
- Bigdeli Rad, V. & I. Bin Ngah, (۲۰۱۷): ASSESSMENT OF QUALITY OF PUBLIC URBAN SPACES, Sci. Int (Lahore), 26 (1), 335-338.
- Hillier, J. (۲۰۲۲). *Shadows of Power: An Allegory of Prudence in Land-Use Planning*, Sydney: Rutledge.
- Lynch, Kevin (۲۰۲۲): "GOOD CITY FORM", Bahraini, Hossein (2014), Tehran University Press.
- Krier, R. (2019). urban space. (KH.Hashemnezhad, Trans.). Academy Edition. Tehran: Khak press.
- Pakzad, J. (2016). Urban design theory. Tehran: Shahidi Press.